

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուրյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.y-su.am
publishing.y-su.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՍԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ 7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 21

Տարոն Միմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI
ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ 34

Варе Геворкян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ
ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА 46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ 58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՍԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ.....78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ 95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶՐԻՆԵՐԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ
ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ԶՃԱՆԱԶՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ 111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 թ. Դեկտեմբերի 16-ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ.....130

Рита Арустамян	
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ	138
Դավիթ Հակոբյան	
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ.....	154
Լիպարիտ Մելիքջանյան	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ.....	166
Արսեն Թավադյան	
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	176
Ռաֆիկ Գրիգորյան	
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՍԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	189
Արա Գաբուզյան	
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....	203
Աննա Մարգարյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ	213
Тигран Симонян	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО- ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ.....	234
Սամվել Դիբրանյան	
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՍԱՆ ՀԻՄՔ	262

Վահե Ենգիբարյան

ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....276

Տաթևիկ Սուջյան

ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ 296

Արմեն Հովհաննիսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ
ՆԵՐԿԱՅԱՅՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314

Սերգեյ Մարաբյան

ԱՆՉԱՓՈՒՄԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ
ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ

ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326

Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ
ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352

Գուրգեն Ներսիսյան

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375

Սերգեյ Մեղրյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ,
ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ
ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան	
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	430
Վարդուշ Եսայան	
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ	
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	445
Վահագն Դալլաքյան	
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	458
Օլիմպիա Գեղամյան	
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	472
Տիգրան Խաչիկյան	
ԵՍՏՄ ՄԱՔՄԱՅԻՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՄԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	484
Հեղինե Գրիգորյան	
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ	496
Անի Սիմոնյան	
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	513

ԱՐՑԱՄԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ
ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ
ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ

Դավիթ Հակոբյան
*Արցախի Հանրապետության պետական համալսարանի
խրավունքի ամբիոնի դասախոս*

Հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում պետության խնդիրների և նպատակների վերլուծությունը նպատակահարմար է իրականացնել՝ հաշվի առնելով պետության որպես սահմանադրական իրավունքի սուբյեկտի, գործառնական բնույթը: Պետության, ինչպես նաև օրենսդրության անցումը կայուն զարգացման մոդելի անխուսափելիորեն պետք է իրականացվի սահմանադրական բարեփոխումների ճանապարհով: Ինչպես հայտնի է, Արցախի Հանրապետության պետական և հասարակական կյանքի սկզբունքային բարեփոխումներն իրականացվեցին 2017 թ. սահմանադրական բարեփոխումների արդյունքում, որով Սահմանադրությունում ամրագրվեցին պետության հետագա զարգացման ժամանակակից նպատակները, խնդիրները, սկզբունքները, ինչպես նաև օրենսդրության զարգացման և կատարելագործման հիմնական ուղենիշները:

Տեսական գրականության մեջ պետության խնդիրները, նպատակները և գործառույթները դիտարկվում են որպես փոխկապակցված իրավական արժեքներ, որոնք, սակայն, կարծես թե գտնվում են տարբեր հարթություններում: Եվ եթե պետության գործառույթը բնորոշվում է որպես պետական կառավարչական ներգործություն, ապա դժվար թե արդարացված համարվի պետության գործառույթի տարանջատումը նրա խնդիրներից և նպատակներից: Առանձին հեղինակներ, օրինակ, գտնում են, որ պետության գործառույթը պայմանավորված է նաև պետության հիմնական նպատակներով¹: Ի

---

¹ Տե՛ս **Чиркин В. Е.**, Современное государство, М., 2001, էջ 199:

վերջո, նպատակադրումը (այսինքն՝ նպատակի և խնդիրների որոշումը) կառավարման ցանկացած ներգործության միջուկն է¹:

Կառավարման տեսությունում «կառավարում» հասկացությունը դիտարկվում է երեք հիմնական ուղղություններով, որոնք բովանդակային առումով հանդես են գալիս որպես կառավարման գործընթաց և կազմակերպչական որոշակի համակարգ, և որոնք, որպես կառավարման կառուցվածքի ներքին համակարգ, ունեն իրենց տարրերը: Դրանք են կառավարման մարմինները, օղակները և մակարդակները: Բովանդակային տեսանկյունից կառավարման գործընթացում անհրաժեշտ է առանձնացնել կառավարման տեսակները, որոնք կառավարման տեսության մեջ կոչվում են կառավարման գործառույթներ: Կառավարման կարևորագույն գործառույթներից է հանդիսանում պլանավորումը, որի էությունը կայանում է կառավարման նպատակի և խնդիրների, ինչպես նաև դրանց հասնելու միջոցների և ժամկետների որոշման մեջ: Ինչպես իրավացիորեն նշում է Ատամանչուկը, «հրաժարվել պլանավորումից նշանակում է հրաժարվել պետական կառավարման նպատակադրումից և, հետևաբար, կառավարումից որպես այդպիսին, քանի որ նմանատիպ դեպքերում առաջին պլան են մղվում կառավարման տարերային մեխանիզմները՝ բացարձակ անկանխատեսելի հետևանքներով»²: Այս առումով պետության խնդիրներն ու նպատակներն անհրաժեշտ է դիտարկել որպես պետության գործառույթի բովանդակային կարևորագույն տարրեր: Պետության գործառույթի իրավաբանական ձևակերպումը և դրան պաշտոնական կարգավիճակ տալը կյանքի են կոչվում գործառույթի իրավական ձևակերպմամբ, ինչը, սակայն, չի նշանակում պետության կողմից կառավարման գործունեության տարբեր ոլորտների մանրամասն իրավական կարգավորում: Այսպես պետության կազմակերպչական գործունեությունը կանոնակարգվում է ոչ միայն իրավական նորմերով: Պետության գործառույթի իրագործման համար իրավական գործիքները չեն կարող լինել կատարյալ և բացառիկ (օրինակ՝ վերահսկողական գործառույթը, կարգավորիչ գործա-

---

¹ Տե՛ս **Шамхалов Ф.**, Теория государственного управления. М., 2002, էջ 260-261:

² Տե՛ս **Атаманчук Г.В.**, Теория государственного управления: Курс лекций, М., 1997, էջ 113-114:

ռույթը՝ կապված վերջինիս խոչընդոտող գործոնների չեզոքացման և հասարակական հարաբերությունների կարգավորման ապահովման հետ): Միաժամանակ պետության խնդիրներն ու նպատակները չեն կարող գոյություն ունենալ առանց իրավական ձևակերպման, քանի որ վերջիններիս իրագործումն առանց պետության իրավաստեղծ, իրավակիրառ և իրավապահպան գործառույթների իրականացման կդառնար անհնարին:

Պետության խնդիրներն ու գործառույթները բովանդակային առումով ամրագրվում են իրավունքի տարբեր ճյուղերի կողմից: Վերջիններիս մեջ իր առանձնահատուկ դերով և նշանակությամբ առանձնանում է սահմանադրական իրավունքը, քանի որ ի տարբերություն իրավունքի այլ ճյուղերի՝ սահմանադրական իրավունքը կոչված է ամրագրելու պետության խնդիրներն ու նպատակները հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում, ուստի և հատուկ կարևորություն է ստանում պետության խնդիրների ու նպատակների հենց սահմանադրաիրավական ամրագրումը:

Որոշ իրավաբան-մտածողների կարծիքով, ի տարբերություն իրավունքի այլ ճյուղերի կողմից ամրագրվող նպատակների, սահմանադրական նպատակները ոչ միայն սահմանվում են պետության կողմից, այլև լեգիտիմացվում են ժողովրդի կամաարտահայտությամբ, ինչը հատկապես կարևորվում է նպատակների միջև հնարավոր կոլիզիանների հաղթահարման և իրավաստեղծ ու իրավակիրառ գործընթացներում: Վերջին հաշվով, այդ նպատակներն իշխող դիրք են զբաղեցնում ամբողջ իրավական նպատակների համակարգում և արտացոլում են անհատի, հասարակության և պետության առավել հիմնարար հետաքրքրությունները:

Արցախի Հանրապետության նպատակների և խնդիրների աստիճանակարգության որոշման համար կողմնորոշիչ են այն սոցիալական արժեքները, որոնք ամրագրված են Արցախի Հանրապետության Սահմանադրությունում:

Փիլիոսովայական սահմանման համաձայն՝ արժեքը «... շրջապատող աշխարհի օբյեկտների սոցիալական սահմանումն է, որով

բացահայտվում է այդ օբյեկտների դրական կամ բացասական նշանակությունը մարդու և հասարակության համար»¹:

Սահմանադրությունում ամրագրված արժեքների բովանդակությամբ որոշվում է նաև պետության և հասարակության հիմնական օրենքի՝ Սահմանադրության սոցիալական արժեքը: Ցանկացած Սահմանադրության գործառույթային նշանակությունը, որով արտահայտվում են վերջինիս դերն ու նշանակությունը պետության և հասարակության կյանքում, կախված չէ սոցիալական համակարգից, քաղաքական ռեժիմից և պետության այլ բնութագրական հատկանիշներից: Որոշ հետազոտողների մոտ Սահմանադրության գործառույթների վերաբերյալ առկա են որոշակի տարակարծություններ, սակայն ընդհանրական ձևով բոլոր սահմանադրություններին հատուկ են հետևյալ գործառույթները՝ իրավական, քաղաքական և գաղափարական²: Առանձին հեղինակներ, ի թիվս թվարկված գործառույթների, հիշատակում են նաև կազմակերպչական, արտաքին քաղաքական գործառույթները³: Այդ գործառույթների կոնկրետ բովանդակությունը որոշվում է այն համակարգային արժեքներով, որոնք ամրագրվում են Սահմանադրության մեջ: Այստեղ սակայն առկա են որոշակի տարբերություններ:

Այսպես, օրինակ, ԽՍՀՄ 1977 թ. և 1978 թ. ՀԽՍՀ Սահմանադրության նորմերը (հոդված 6, 7), որոնցով ամրագրվել էին միակուսակցական համակարգը, ԽՄԿԿ ղեկավար դերն ու գերիշխանությունը պետական իշխանության մարմինների համակարգում, սկզբունքորեն հիմնվում էին ժողովրդավարության տվյալ ժամանակի արժեքների վրա: Դրան հակառակ՝ ՀՀ 1995 թ. հուլիսի 5-ի Սահմանադրությունը 2005 և 2015 թ. փոփոխություններով արձանագրեցին նոր իրականություն, որպես ժողովրդավարական արժեք ամրագրվեց իշխանությունների բաժանման սկզբունքը, գաղափարախոսական բազմակարծությունը և բազմակուսակցական համակարգը (հոդված 4, 8): Հիշյալ ժողովրդավարական արժեքներն իրենց ամ-

---

¹ Ст' у Философский словарь / Под ред. **И. Т. Фролова**, էջ 512-513: Философский энциклопедический словарь. М., 1997, էջ 507:

² Ст' у ՀՀ սահմանադրական իրավունք, Գիրք առաջին, խմբ.՝ պրոֆ. Ն. Այվազյանի, Երևան, 2016, էջ 91:

³ Ст' у **Авакьян С. А.**, Конституция России, էջ 11-15:

րագրումն են ստացել նաև Արցախի Հանրապետության 2006 թ. դեկտեմբերի 10-ին ընդունված և 2017 թ. փոփոխությունների ենթարկված Սահմանադրությունում (հոդված 4, 8):

Ժամանակակից աշխարհում միջազգային իրավունքի համընդհանուր սկզբունքները և նորմերը մարդուն դիտում են որպես բարձրագույն արժեք: Այդ գաղափարն իր ամրագրումն ու զարգացումն է ստացել նաև բոլոր ժողովրդավարական երկրների սահմանադրություններում: Եվ այն հանգամանքը, որ Արցախի Հանրապետության Սահմանադրությունը (2017 թ. փոփոխություններով) մարդուն համարում է բարձրագույն արժեք, խոսում է հենց Սահմանադրության՝ որպես հիմնական արժեք լինելու մասին: Բարձրագույն արժեքը սահմանադրական իրավունքի բոլոր սուբյեկտների համար ընդհանուր է, այն կատարում է ինտեգրացիոն գործառույթ, որը միավորում և ուղղորդում է սահմանադրաիրավական հարաբերությունների բոլոր մասնակիցների ջանքերը՝ հասնելու հիմնական նպատակին, այսինքն՝ հասարակության և պետության գործունեության այնպիսի պայմանների ստեղծմանը, երբ անձը, նրա իրավունքներն ու ազատությունները պետության և հասարակության գործունեության ու զարգացման հիմնական նպատակներն են: Անկասկած, Սահմանադրության արժեքը կայանում է նրա՝ պետական իշխանության մարմինների գործունեության հստակ և ներդաշնակ իրականացման իրավական հիմք ստեղծելու մեջ:

Արցախի Հանրապետության Սահմանադրության 3-րդ հոդվածը չեզոքացնում է պետության և անհատի շահերի հնարավոր հակադրման որևէ հնարավորություն, որը երբեմն թույլատրվում է իրավաբանական գրականության մեջ: Այս առումով պետք է նշել, որ ժամանակակից ժողովրդավարական պետությունը չպետք է և չի կարող ունենալ այնպիսի շահեր, որոնք հնարավոր է հակասեն մարդու և քաղաքացու շահերին, հետևաբար Արցախի Հանրապետության հիմնական օրենքի և պետության պարտքն է ապահովել Սահմանադրությամբ ամրագրված պայմաններ հասարակության զարգացման համար, որտեղ մարդը, նրա իրավունքները և ազատությունները, իսկապես, բարձրագույն արժեք են: Հատկանշական է, որ 2002 թվականին Յոհաննեսբուրգում կայացած միջազգային կոնֆերանսի արդյունքում ընդունված փաստաթղթերում ընդգծվել է, որ մարդը և մարդկային արժանապատվությունը պետք է լինեն ուշադրության

կենտրոնում¹: Հարկ եմ համարում նշել, որ Արցախի Հանրապետության Մահմանադրությունը, բացի վերոհիշյալ արժեքներից, ամրագրում է այլ արժեքներ ևս, ինչպիսիք են՝ ժողովրդալիշխանությունը, ժողովրդավարությունը, իրավական, սոցիալական պետությունը և այլն (հոդված 1-3, 5), որոնք բարձրագույն արժեքի (հոդված 3) հետ Արցախի Հանրապետության սահմանադրական կարգի հիմքերից են:

Պետության գործառույթի և դրա կարևորագույն տարրերի, ինչպիսիք պետության սահմանադրական նպատակներն ու խնդիրներն են, հանդիսանում են պետության գործառույթների բարձր իրավական մակարդակի ձևակերպում (հաշվի առնելով սահմանադրության բարձրագույն իրավաբանական ուժը, սահմանադրության դրույթների հիմնարար բնույթը և այլն):

Արցախի Հանրապետության Մահմանադրությունում պետության խնդիրներին ու նպատակներին վերաբերող նորմեր ամրագրված են Մահմանադրության 3-րդ՝ «Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում օրենսդրական երաշխիքները և պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները» գլխում: Մասնավորապես այդ գլխի 85-րդ հոդվածը սահմանում է տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները, որոնք ուղղված են՝

1) գործարար միջավայրի բարելավմանը և ձեռնարկատիրության խթանմանը,

2) բնակչության զբաղվածության խթանմանը և աշխատանքի պայմանների բարելավմանը,

3) հայրենիքի պաշտպանության համար հաշմանդամ դարձած անձանց և զոհվածների ընտանիքների նկատմամբ առանձնահատուկ հոգածության դրսևորմանը,

4) բնակարանային շինարարության խթանմանը, կանանց և տղամարդկանց միջև փաստացի հավասարության խթանմանը,

5) երեխաների անհատականության լիակատար և բազմակողմանի զարգացման համար բարենպաստ պայմանների ստեղծմանը,

---

¹ Տե՛ս <http://as-hd.com/language/hy/14-2/2002-2/> «Հանուն կայուն մարդկային զարգացման» ասոցիացիայի կայքէջ:

6) սպառողների շահերի պաշտպանությանը, ապրանքների, ծառայությունների և աշխատանքների որակի նկատմամբ վերահսկողությանը,

7) քաղաքական, տնտեսական և մշակութային կյանքին երիտասարդության մասնակցության խթանմանը:

Նշված հոդվածով սահմանված են պետության քաղաքականության այլ նպատակներ ևս:

Սահմանադրության 86-րդ հոդվածը սահմանում է այդ նպատակների իրագործմանն ուղղված պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների պարտականությունը: Նույն հոդվածի 2-րդ մասը սահմանում է, որ Հանրապետության նախագահը Սահմանադրությամբ նախատեսված հաղորդման շրջանակներում տեղեկատվություն է ներկայացնում Սահմանադրության 85-րդ հոդվածով սահմանված նպատակների իրագործման վերաբերյալ: Այստեղ անհրաժեշտ է նշել, որ պետության նպատակների իրագործմանն ուղղված պատասխանատվության հիմնական պատասխանատուն հանրապետության նախագահն է, իսկ նման հանգամանքը այդ նպատակներին հաղորդում է քաղաքական բարձր մակարդակի պատասխանատվություն: Արցախի Հանրապետության Սահմանադրությունը, ինչպես նշեցինք վերևում, ընդունվել է 2006 թվականի դեկտեմբերի 10-ին, որը 1991 թ. սեպտեմբերի 2-ի Անկախության հռչակագրից հետո իր բնույթով պետության անկախության հիմքերը, անհատի իրավունքները, պետական իշխանության կազմակերպման և իրականացման ու պետական իշխանության մարմինների փոխհարաբերությունները սահմանող իրավական հիմնական փաստաթուղթն է: 2017 թ. Սահմանադրության փոփոխություններից հետո առաջին անգամ սահմանվել է պետության, պետական իշխանության ու տեղական ինքնակառավարման մարմինների պարտականությունը տնտեսական, սոցիալական և մշակութային ոլորտներում՝ ուղղված այդ ոլորտներում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակների իրականացմանը: Հարկ է նկատել, որ Արցախի Հանրապետությունը, հետևելով մի շարք արտասահմանյան երկրների (Շվեյցարիայի Սահմանադրության 2-րդ հոդված, Բրազիլիայի Սահմանադրության 3-րդ հոդված) փորձին, Սահմանադրությունում ամրագրել է պետության նպատակները կոնկրետ ոլորտներում:

Արցախի Հանրապետության՝ որպես պետության նպատակներն ու խնդիրները որպես նրա սահմանադրաիրավական կարգավիճակի կարևորագույն տարր, անկասկած, իրենց ամրագրումն են գտել ոչ միայն Սահմանադրությունում, այլև մի շարք իրավական և իրավաքաղաքական փաստաթղթերում՝ մասնավորապես օրենքներում, հռչակագրերում և հայեցակարգերում: Որպես կանոն, օրենքներում խնդիրներն ու նպատակներն ամրագրվում են որպես համապատասխան օրենքի նպատակներ և խնդիրներ (օր.՝ աշխատանքային օրենսդրություն, կրթության ոլորտի օրենսդրություն)¹: Այս առումով օրենսդրության խնդիրները տվյալ ոլորտում պետության խնդիրներն են:

Արցախի Հանրապետության նպատակներն ամրագրող առաջին կարևորագույն փաստաթուղթը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետության Անկախության հռչակագիրն է՝ ընդունված 1991 թ. սեպտեմբերի 2-ին բոլոր մակարդակների խորհուրդների պատգամավորների մասնակցությամբ ժողովրդական պատգամավորների Լեռնային Ղարաբաղի մարզային և Շահումյանի շրջանային խորհուրդների համատեղ նստաշրջանի կողմից: Նմանատիպ հռչակագրեր ընդունվել են նաև ԽՍՀՄ մի շարք երկրների կողմից²: Ցանկանում ենք նշել, որ հռչակագիր հասկացությունը, որպես իրավական ակտ, իրավագիտության մեջ քիչ ուսումնասիրված հարցերից է: Խոսելով «հռչակագիր» հասկացության մասին՝ կարող ենք ասել, որ այն փոխառված է միջազգային իրավական փաստաթղթերից: Հռչակագիր անվանումը լայնորեն կիրառվում է միջազգային իրավունքում, օրինակ՝ «Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր»-ը՝ ընդունված 1948 թ. դեկտեմբերի 10-ին, Եվրոպական պառլամենտի

---

¹ Տե՛ս ՀՀ աշխատանքային օրենսգիրք, ԼՂՀ-ում գործողության մեջ է դրվել «Հայաստանի Հանրապետության 2004 թ. աշխատանքային օրենսգիրքը Լեռնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում գործողության մեջ դնելու մասին» ԼՂՀ օրենքով, ընդ. 27.04.2005 թ., «Կրթության մասին» ԼՂՀ օրենք, 15.03.2000 թ.:

² Տե՛ս Декларация о государственном суверенитете РСФСР от 12 июня 1990 года, ՀՀ Անկախության հռչակագիր, ընդունված 1990 թ. օգոստոսի 23-ին, Բելոռուսի Հանրապետության պետական ինքնիշխանության մասին հռչակագիր, ընդունված 1990 թ. հուլիսի 27-ին և այլն:

1989 թ. ապրիլի 12-ի Բանաձևը՝ «Հիմնական իրավունքների ու ազատությունների հռչակագիր»-ը, և այլն:

Հասարակական և պետական կյանքի տարբեր ոլորտներում Արցախի Հանրապետության նպատակներն ու խնդիրները մանրամասն կոնկրետացվում և ամրագրում են ստանում նաև օրենսդրական այնպիսի ակտերում, ինչպիսիք են հայեցակարգերը: Կոնկրետ ոլորտում պետության քաղաքականության հիմնական նպատակները, խնդիրները և ուղղությունները, ինչպես նաև դրանց հասնելու և իրագործելու եղանակներն ու միջոցները արտացոլվում են հայեցակարգերում¹:

Իրավաբանական գրականության մեջ «հայեցակարգ»-ի՝ որպես իրավական ակտի իրավաբանական բնույթն ու առանձնահատկությունները նույնպես քիչ են ուսումնասիրված: Իրավական այս փաստաթղթի վերաբերյալ սահմանադրական իրավունքի աղբյուրներին նվիրված ուսումնասիրությունների հեղինակները կա՛մ լռում են, կա՛մ խոսում մակերեսորեն²: Սույն հոդվածով չփորձելով անդրադառնալ «հայեցակարգ»-ի իրավաբանական բնույթին ու առանձնահատկություններին՝ անհրաժեշտ է ընդգծել, որ հայեցակարգերը իրավական համակարգի բաղկացուցիչ մասն են և մեծ դեր են խաղում պետական ու հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում պետական քաղաքականության նպատակային իրականացման հա-

---

¹ Տե՛ս, օրինակ, «Լեոնային Ղարաբաղի Հանրապետությունում ինովացիոն գործունեության հայեցակարգը հաստատելու մասին» ԼՂՀ կառավարության 15 ապրիլի 2008 թ. N 273 որոշում, «Լեոնային Ղարաբաղի Հանրապետության ներդրումային քաղաքականության հայեցակարգին հավանություն տալու մասին» ԼՂՀ կառավարության 15 հուլիսի 2008 թ., N 497 որոշում, «Գեղարվեստական կրթության հայեցակարգին հավանություն տալու մասին» ԼՂՀ կառավարության 29 նոյեմբերի 2010 թ., N 784-Ն որոշում, «Ոչ նյութական մշակութային ժառանգության պահպանության, դրա կենսունակության պաշտպանության հայեցակարգին հավանություն տալու մասին» ԼՂՀ կառավարության «28» դեկտեմբերի 2010թ. N 890-Ն որոշում, «Լեոնային Ղարաբաղի Հանրապետության քաղաքացիական պաշտպանության հայեցակարգը հաստատելու մասին» 27 մարտի 2013 թ. ՆԿ-3-Ն կարգադրություն:

² Տե՛ս Կолесников Е. В., Источники конституционного права. Саратов, 1998, էջ 78, Пряхина Т. М., Конституционная доктрина современной России. Саратов, 2002, էջ 85:

մար, իսկ վերջիններիս ընդունման օրենսդրական հիմքերը առանձին դեպքում Սահմանադրությունը և տարբեր օրենքներն են:

Հասարակական կյանքի տարբեր ոլորտներում պետական կառավարման ռազմավարությունն ամրագրող օրենքները պետք է ապահովեն դրանց իրականացման ներքին և հանրային վերահսկողության մեխանիզմներ, ինչը ժողովրդավարական պետության կարևորագույն գործիքներից է: Պետության գործունեության ռազմավարական ուղղությունները, նպատակներն ու խնդիրները սահմանող օրենքների գործնական կիրառության և հիմնավորվածության բարձր մակարդակ ապահովելու համար անհրաժեշտ է, որպեսզի դրանք մշակվեն գիտության տարբեր ոլորտների առաջատար գիտնականների և մասնագետների ներգրավմամբ՝ գիտական համապարփակ հետազոտությունների հիման վրա:

Պետության կոնկրետ նպատակներն ու խնդիրները, ինչպես նաև դրանց իրականացման կապակցությամբ պետության պատասխանատվության բովանդակության բացահայտումը հնարավոր են միայն պետության սահմանադրաիրավական լիազորությունների վերլուծության արդյունքում, կոնկրետ սահմանադրաիրավական ինստիտուտների և դրանց առանձնահատկությունների ուսումնասիրմամբ: Այդուհանդերձ, սույն հոդվածով դժվար թե հնարավոր լինի վերլուծել և բացահայտել պետության սահմանադրական բոլոր լիազորությունների բովանդակությունը: Այդ ինստիտուտների նորմերով կարգավորվում են պետության և սահմանադրական իրավունքի այլ սուբյեկտների փոխհարաբերություններին վերաբերող սկզբունքային հարցեր: Այդ ինստիտուտները վճռորոշ նշանակություն ունեն Արցախի Հանրապետության՝ որպես պետության սահմանադրաիրավական կարգավիճակի ամրագրման համար:

КОНСТИТУЦИОННОЕ ЗАКРЕПЛЕНИЕ ЗАДАЧ И ЦЕЛЕЙ РЕСПУБЛИКИ АРЦАХ

Давид Акопян

Преподаватель кафедры права АрГУ

Обеспечение стабильного развития государства невозможно без определения его задач и целей. Переход к новому этапу стабильного развития Республики Арцах станет реальным в результате конституционных реформ 2017 года. Задачи и цели государства являются важным элементом его конституционно-правового статуса. В результате конституционных реформ в Республике Арцах в разных сферах определились политические цели в государственной и общественной жизни. Для реализации этих целей также определились обязанности органов государства и местного самоуправления. Надо заметить, что цели и задачи государства закрепляются как Конституцией, так и другими правовыми документами (закон, декларация, концепция).

THE OBJECTIVES AND THE GOALS OF THE REPUBLIC OF ARSTAKH AS A STATE AND THEIR CONSTITUTIONAL ENSHRINEMENT

David Hakobyan

ArSU Law chair lecturer

The sustainable development of the state is impossible without the definition of its goals and objectives . The transition of The Republic of Artsakh to the new stage of sustainable development will be realized due to the constitutional changes of 2017. The objectives and goals of the state are the important elements of the constitutional and legal status of the state . In the result of the constitutional changes it was outlined the goals of the state policy in the different spheres of social and statelife, as well as the duties of the state and local government in the realization of these goals. Besides the constitutional enshrinement the objectives and the goals of the state are enshrined also in such legal documents as laws, declarations, conceptions.

Բանալի բառեր - պետություն, խնդիրներ, նպատակներ, սահմանադրություն, պարտականություն, պատասխանատվություն, օրենք, հոշակագիր, հայեցակարգ

Ключевые слова: задачи государства, цели государства, Конституция, ответственность, обязанность, закон, концепция, декларация

Key words: state, objectives, goals, constitution, duties, liabilities, law, declaration, conception